

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 20.4.2009
KOM(2009) 166 lopullinen

**Uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä 15 päivänä maaliskuuta 2001 tehdyn
neuvoston puitepäätöksen (2001/220/YOS) 18 artiklan mukainen**

KOMISSION KERTOMUS

[SEC(2009) 476]

Uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä 15 päivänä maaliskuuta 2001 tehdyn neuvoston puitepäätöksen (2001/220/YOS) 18 artiklan mukainen

KOMISSIION KERTOMUS

1. JOHDANTO

1.1. Tausta

Uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä 15 päivänä maaliskuuta 2001 tehdyn neuvoston puitepäätöksen¹, jäljempänä 'puitepäätös', 18 artiklan mukaisesti komissio laatii kertomuksen jäsenvaltioiden toteuttamista täytäntöönpanotoimista. Komissio julkaisi ensimmäisen kertomuksen 16. helmikuuta 2004.² Siinä tutkittiin puitepäätöksen täytäntöönpanotilannetta 25. maaliskuuta 2003. Kyseiseen päivään mennessä ainoastaan 10 jäsenvaltiota (Itävalta (AT), Belgia (BE), Suomi (FI), Saksa (DE), Italia (IT), Irlanti (IE), Luxemburg (LU), Portugali (PT), Espanja (ES) ja Ruotsi (SE)) oli toimittanut melko täydelliset tiedot säännösten saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Tässä lopullisessa kertomuksessa otetaan huomioon puitepäätöksen kaikkien artikloiden täytäntöönpanotilanne 27 jäsenvaltiossa 15. helmikuuta 2008.

Puitepäätöksen 18 artiklassa jäsenvaltiot veloitetaan toimittamaan kansallisten säännösten, joilla puitepäätös saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, tekstit komissiolle viimeistään 22. maaliskuuta 2006. Tästä huolimatta marraskuuhun 2007 mennessä ainoastaan 13 jäsenvaltiota (AT, Tanska (DK), DE, ES, LU, Alankomaat (NL), PT, SE, Yhdistynyt kuningaskunta (UK), Tšekki (CZ), Unkari (HU), Liettua (LT) ja Puola (PL)) oli toimittanut melko täydelliset tiedot. Komissio lähetti jäsenvaltioille muistutuksen, jossa lopulliseksi määräajaksi vahvistettiin 15. helmikuuta 2008. Tämä kertomus perustuu täytäntöönpanotilanteeseen 15. helmikuuta 2008 eli melkein kaksi vuotta alkuperäisen määräajan (22. maaliskuuta 2006) jälkeen. Tätä kertomusta olisi luettava yhdessä ensimmäisen kertomuksen kanssa, jossa on tietoja arviointimenetelmistä ja -perusteista, ja liitteen kanssa, jossa olevassa taulukossa luetellaan jäsenvaltioiden toimittamat kutakin artiklaa koskevat täytäntöönpanosäännökset.

1.2. Yleiset huomautukset

Kaksi jäsenvaltiota, Malta (MT) ja Kreikka (EL), eivät ole toimittaneet kansallisia säännöksiään, eikä komissio voi arvioida puitepäätöksen täytäntöönpanoa kyseisissä jäsenvaltioissa.

Latvia (LV) lähetti latviankielisiä säännöksiä 12. joulukuuta 2007 ja toisen erän säännöksiä määräajan jälkeen 6. maaliskuuta 2008. Asiakirjoihin ei sisältynyt selityksiä eikä kuvausta kansallisista täytäntöönpanotoimista. Tämän vuoksi komissio ei voi arvioida, onko Latvia noudattanut 18 artiklassa säädettyjä veloitteita. Muut jäsenvaltiot ovat toimittaneet

¹ EYVL L 82, 22.3.2001, s. 1.

² KOM(2004) 54 lopullinen.

kansalliset säännökset, joilla puitepäättös on tarkoitus panna täytäntöön kokonaan tai osittain. Luxemburg ilmoitti komissiolle, että ensimmäisessä kertomuksessa mainittu lakiehdotus ei ole vieläkään tullut voimaan. Tämän vuoksi sitä ei käsitellä Luxemburgin täytäntöönpanotoimia arvioitaessa. Yhdistyneen kuningaskunnan mukaan sen toimittamat tiedot kattavat Englannin, Walesin, Skotlannin ja Pohjois-Irlannin. Se kuitenkin lähetti lisätietoja puitepäättöksen täytäntöönpanosta Skotlannissa (Skotlannin järjestelmä mainitaan erikseen, jos se poikkeaa muualla Yhdistyneessä kuningaskunnassa sovellettavista yleisistä säännöksistä).

Yksikään jäsenvaltio ei ole saattanut puitepäättöstä osaksi kansallista lainsäädäntöä yhdellä säädöksellä. Kaikki jäsenvaltiot ovat hyödyntäneet voimassa olevia kansallisen oikeutensa säännöksiä, ja useat jäsenvaltiot viittaavat täytäntöönpanossa rikosprosessilakiinsa. Muutamat jäsenvaltiot ovat antaneet puitepäättöksen yhtä tai useampaa artiklaa koskevaa uutta lainsäädäntöä. Useat jäsenvaltiot toimittivat sitovan lainsäädännön sijaan säännöstöjä, ohjeistuksia ja peruskirjoja.

Useat jäsenvaltiot ovat saattaneet puitepäättöksen säännökset osaksi kansallista lainsäädäntöä osissa sisällyttämällä ne joko voimassa oleviin tai vastikään annettuihin kansallisiin säännöksiin.

2. ARTIKLAKOHTAINEN TARKASTELU

Liitteenä olevassa taulukossa on lueteltu jäsenvaltioiden toimenpiteistään toimittamat tiedot.

1 artikla: Määritelmät

Tässä artiklassa määritellään 'uhri', 'uhrien tukijärjestö', 'rikosoikeudenkäynti', 'oikeudenkäynti' ja 'rikosasioiden sovittelu'. Mikään jäsenvaltio ei ole antanut uutta lainsäädäntöä tämän artiklan täytäntöönpanemiseksi, mutta useat jäsenvaltiot viittaavat voimassa olevissa kansallisissa säännöksissä oleviin 'uhrin' määritelmiin, jotka vastaavat vähintään jossain määrin puitepäättöksessä olevaa määritelmää. Muita määritelmiä ei ole käsitelty.

Jotkin jäsenvaltiot (UK, Bulgaria (BG), Romania (RO), Liettua (LT) ja SE) määrittelevät 'uhrin' laajasti. Slovakian (SK) määritelmään sisältyvät myös oikeushenkilöt. Useat jäsenvaltiot (ES, NL, DK, LU, Viro (EE), FI, BE ja PT) eivät ole lainkaan toimittaneet täytäntöönpanosäännöksiä. Ranskan mukaan määritelmät vastaavat yleisesti käytettäviä käsitteitä. Irlanti toteaa, että maan lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset ovat puitepäättöksen 1 artiklan mukaisia.

2 artikla: Kunnioittaminen ja tunnustaminen

Puitepäättöksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on annettava uhreille "todellinen ja asianmukainen asema" rikosoikeudellisessa järjestelmässään. Vuonna 2004 annetussa kertomuksessa todetaan, että AT, BE, FR, FI, DE, IT, LU, PT ja SE ovat noudattaneet puitepäättöksen säännöksiä. BG, EE, CZ, HU, IE, PL, LT, RO, UK ja ES viittaavat nimenomaisesti uhrin "todelliseen ja asianmukaiseen asemaan". Tanska ja Slovenia (SI) huomauttavat, että kyseinen säännös on hyvin yleisluontoinen, ja muissa artikloissa säädetään erityisoikeuksista. Puitepäättöksen 2 artiklan 2 kohdassa mainitaan tarkemmin määrittelemättä "erityisen haavoittuvaiset uhrin", joille olisi tarjottava heidän "olosuhteitaan parhaiten vastaavaa erityiskohtelua".

Jotkin jäsenvaltiot (FR, IE, BE, PT, PL, UK, SE, SI ja IT) ovat suojanneet tiettyjä haavoittuvina pitämiään ihmisryhmiä (alaikäiset ja fyysisesti vammautuneet) heidän fyysisen tai henkisen haavoittuvuutensa vuoksi. Osa jäsenvaltioista (ES, NL, Kypros (CY), FI ja RO) keskittyvät tilanteisiin, jotka voivat saattaa ihmiset haavoittuvaan asemaan (esimerkiksi perheväkivalta, seksuaalirikokset, terrorismi ja ihmiskauppa). Eräät jäsenvaltiot ovat valinneet laajemman suojan, jonka piiriin kuuluvat kaikenlaiset ihmiset ja tilanteet. Slovakiassa ja Saksassa käytetään videoneuvotteluja, jos todistaja ei voi saapua kuultavaksi iän, sairauden tai vamman vuoksi. Liettuassa, Unkarissa ja Tšekissä sovelletaan tietyissä tapauksissa (uhrin tai todistajan turvallisuus on vakavasti uhattuna, kyseessä on vakava rikos, todistajanlausunnolla on erityinen merkitys) suojelujärjestelmää (todistajan nimettömyys tai muut toimenpiteet). Unkarissa uhrin ikää käytetään perusteena. Bulgariassa ja Puolassa erityissuoja myönnetään tietyille haavoittuvassa asemalla oleville ihmisryhmille ja tiettyjen vakavien rikosten uhreille (ihmiskaupan ja perheväkivallan uhrin). Viro ei ole toimittanut tietoja haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä suojaavista erityissäännöksistä.

3 artikla: Kuuleminen ja todisteiden esittäminen

Puitepäättöksen 3 artiklassa säädetään uhrin oikeudesta tulla kuulluksi oikeudenkäynnin aikana ja toimittaa todisteita. Useimmat jäsenvaltiot (AT, BE, FI, FR, DE, IT, LU, NL, PT, ES, SE, HU, CZ, BG, PL, SK, RO ja EE) myöntävät oikeudenkäyntiin osallistuville uhreille useita oikeuksia. Maissa, joissa on käytössä common law -oikeusjärjestelmä, uhrin ei voida osallistua oikeudenkäyntiin, mutta Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa tunnustetaan oikeus tulla kuulluksi.

Useimmissa jäsenvaltioissa uhri voi todistaa oikeudenkäynnissä. Tanska, Alankomaat ja Yhdistynyt kuningaskunta eivät ole toimittaneet asiaa koskevia erityissäännöksiä.

Kymmenen jäsenvaltiota (AT, FI, IT, LU, ES, SE, HU, PL, CZ ja BE) on saattanut asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä 3 artiklan toisen kohdan, jonka mukaan ”viranomaiset kuulustelevat uhria ainoastaan rikosoikeudenkäynnin kannalta tarpeellisessa määrin”. Italia rajoittaa kuulustelun syytteen kannalta merkityksellisiin seikkoihin. Unkarissa todistajalla on mahdollisuus antaa lausuntonsa kirjallisesti. Tšekissä uhria ei voida velvoittaa osallistumaan oikeudenkäynnin myöhempiin vaiheisiin, jos siihen ei ole tarvetta. Puolassa korkeimman oikeuden ja oikeusministerin antamissa suuntaviivoissa kielletään uhrin toistuva kuulustelu. Yhdistyneessä kuningaskunnassa alan edustajille tarjotaan koulutusta uhrien kuulustelussa.

4 artikla: Oikeus saada tietoja

Puitepäättöksen 4 artiklassa säädetään uhrin oikeudesta saada erityyppisiä tietoja.

Puitepäättöksen 4 artiklan 1 kohdassa luetellaan kymmenen tietoa, jotka on annettava uhrille. AT, CY, FI, DE, IE, NL, UK (Skotlanti) ja SE ovat panneet tämän velvoitteen täytäntöön ilmoittamalla kyseiset tiedot verkkosivustoissa ja/tai julkaisemalla tiedotuslehtiä. Toimitetusta lainsäädännöstä ei kuitenkaan selviä, ovatko kyseiset tiedot uhrin käytettävissä heti, kun hän ottaa ensimmäisen kerran yhteyttä lainvalvontaviranomaisiin.

Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan viranomaisia ei ole velvoitettu antamaan kaikkia tietoja uhrille. Portugalin lainsäädännön mukaan kansallisilla viranomaisilla ei ole velvoitetta antaa tietoja uhreille.

Joillakin jäsenvaltioilla (BE, EE, FR, ES, CZ, HU ja SK) on hyväksyttävänä pidettävä järjestelmä, joka velvoittaa poliisit, syyttäjät ja tuomarit ilmoittamaan uhreille pääosan heidän oikeuksistaan. Suomessa on rajoitettu esitutkintaviranomaisten velvollisuutta antaa tietoja korvauksista, joihin uhrit ovat oikeutettuja.

Osa jäsenvaltioista (RO, BG, FI, LT ja PL) soveltaa edellä mainittujen lähestymistapojen yhdistelmää. Viranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa uhreille heidän oikeutensa, ja nämä maat ovat perustaneet asiaa koskevia verkkosivustoja. Bulgariassa, Kyproksessa ja Romaniassa on puhelinnumero, josta uhrit saavat tietoja.

Slovenian ja Kyproksen lainsäädännössä on puutteita. Slovenia viittaa sisäministeriön ohjeistukseen, joka ei ilmeisesti ole oikeudellisesti velvoittava (kyseisiä asiakirjoja ei ole toimitettu). Luxemburgin täytäntöönpano on puutteellista, koska lakiehdotus ei ole tullut voimaan.

Lisäksi on huomattava kaksi muuta puutetta. Ensinnäkin käytettävissä kielissä on ongelmia. Tiedot olisi annettava ”siinä määrin kuin mahdollista yleisesti ymmärretyillä kielillä”. Jotkin jäsenvaltiot (DE, UK (Skotlanti), NL, SE, BG ja FI) pystyvät antamaan tiedot useilla kielillä (muun muassa englanniksi). Useimmat jäsenvaltiot eivät ole ottaneet kantaa tähän kysymykseen. Ainoastaan Bulgarian ja Romanian lainsäädännössä edellytetään nimenomaisesti, että tiedot on annettava uhrille kielellä, jota hän ymmärtää. Tšekki ja Unkari ovat antaneet säännökset, joiden nojalla henkilö voi käyttää omaa kieltään asioidessaan sellaisen maan viranomaisten kanssa, jonka kieltä hän ei ymmärrä.

Toinen puute liittyy erityisjärjestelyihin, joita sovelletaan toisessa valtiossa asuviin uhreihin. Tämän säännöksen ovat jäsenvaltioista panneet täytäntöön ainoastaan Yhdistynyt kuningaskunta (Skotlanti) ja Bulgaria, joka tarjoaa tulkkausapua suoran puhelinyhteyden kautta. Irlannissa uhrien tukijärjestöön kuuluva erikoisyksikkö auttaa toisessa valtiossa asuvia uhreja.

Puitepääatöksen 4 artiklan 2 kohdan säännökset asian jatkokäsittelystä annettavista tiedoista on muuten saatettu asianmukaisesti osaksi lainsäädäntöä, mutta osa jäsenvaltioista (DK, EE, UK, LU, SI ja FR) ei ilmoita tietoja tuomioistuimen langettamista tuomioista. Italiassa taas tuomioistuimen antama tuomio annetaan tiedoksi vain sellaisille uhreille, jotka ovat nostaneet yksityisoikeudellisen kanteen. Suomi on sisällyttänyt 4 artiklan 2 kohdan c alakohdassa esitetyn velvoitteen kansalliseen lainsäädäntöön, mutta varsinaista täytäntöönpanotekstiä ei ole toimitettu komissiolle. Portugalin rikosprosessilaissa ei varmisteta, että kansalliset viranomaiset antavat uhrille aktiivisesti tietoja, jos he ”ilmoittavat sitä haluavansa”. Irlannissa uhrien asemaa koskeva peruskirja ei ole oikeudellisesti sitova. Viro ei ole toimittanut täytäntöönpanosäännöksiään.

Puitepääatöksen 4 artiklan 3 kohdan säännökset uhrille ilmoitettavasta rikoksentekijän vapauttamisesta on pantu asianmukaisesti täytäntöön ainoastaan viidessä jäsenvaltiossa (FI, CZ, PL, SK ja SE). Irlanti on tosin esittänyt uhrien asemaa koskevassa peruskirjassa, että uhrille olisi ilmoitettava rikoksentekijän vapauttamisesta. Jos tätä velvoitetta ei noudateta, uhrin ainoa mahdollisuus on kirjoittaa uhrien yhteyshenkilönä toimivalle poliisille (Garda Victim Liaison Officer) tai paikalliselle poliisikomisariorille (Local Superintendent). Useat jäsenvaltiot (BG, LU, EE, HU, LT, RO ja SI) eivät ole toimittaneet täytäntöönpanosäännöksiä. [Yhdistyneen kuningaskunnan säännöksissä on kaksi puutetta. Vuonna 2000 annetussa laissa *Criminal Justice and Court Service Act* säädetään, että uhrille on ilmoitettava suunnitelmista vapauttaa rikoksentekijä ja tämän vapauttamisen ehdoista.

Tämä koskee kuitenkin vain sellaisia rikoksentekejiä, jotka on tuomittu vähintään vuodeksi vankeuteen väkivalta- tai seksuaalirikoksesta. Skotlannin lainsäädännössä on säännökset uhrille annettavista tiedoista, kun rikoksentekejiä vapautetaan. Säännökset eivät kuitenkaan ole oikeudellisesti velvoittavia. ”Nykykäytännön” mukaan poliisi tiedottaa uhrille rikoksentekejiä päästämistä ehdonalaan vapauteen.] Espanja viittaa säännöksen, jonka mukaan uhrille on ilmoitettava prosessin vaiheista, jotka voivat vaikuttaa hänen turvallisuuteensa. Ranska toteaa laativansa parhaillaan asiaan liittyviä säännöksiä. Portugali toteaa ottavansa tämän säännöksen huomioon tulevassa lakiehdotuksessa, jolla muutetaan rikosprosessilakia.

Puitepäättöksen 4 artiklan 4 kohdassa säädetään uhrin oikeudesta kieltäytyä vastaanottamasta tietoja rikoksentekejiä vapauttamisesta. Ainoastaan Suomi, Ruotsi ja Slovakia ovat saattaneet tämän säännöksen täysimääräisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä. Jotkin jäsenvaltiot (HU, CY, LT ja IT) toteavat, että tätä asiaa koskevia säännöksiä ei ole annettu. Useat jäsenvaltiot (AT, DK, UK, DE, FR, EL, NL, LU, LT, EE, RO, SI ja ES) eivät ole toimittaneet kansallisten säännösten tekstejä. Irlannissa, missä 4 artiklan 3 kohdan mukaisten tietojen antaminen on vapaaehtoista, ongelmana on jälleen uhrien asemaa koskevan peruskirjan oikeudellisen sitovuuden puuttuminen. Portugalissa sovellettavat säännökset eivät takaa uhrille oikeutta olla vastaanottamatta tietoja. Belgia on pannut tämän säännöksen täytäntöön osittain, koska kansallisessa lainsäädännössä säädetään ainoastaan rikoksentekejiä ehdonalaan vapaudesta tehtävästä ilmoituksesta.

5 artikla: Tiedonvälitystä koskevat takeet

Puitepäättöksen 5 artiklassa jäsenvaltiot velvoitetaan ”minimoimaan mahdollisuuksien mukaan kaikki tiedonvälityksen ongelmat”, joita uhrilla toimiessaan todistajana tai asianosaisena oikeudenkäynnissä voi olla kyseisen rikosoikeudenkäynnin keskeisten tapahtumien ymmärtämisessä tai niihin osallistumisessa, vastaavalla tavoin kuin ne toteuttavat tällaiset toimenpiteet vastaajan osalta. Tiedonvälityksen ongelmat voitaisiin tulkita laajemmin, jotta niihin sisältyisi varsinaisen menettelyn vaiheiden ymmärtäminen, mutta kaikki jäsenvaltiot ovat rajoittaneet toimensa käytettävään kieleen liittyviin ongelmiin. Vain Suomella on käytössä tehokas tulkkauksjärjestelmä, jota käytetään myös esitutkinnassa. Neljässä jäsenvaltiossa (FR, IT, SI ja BE) tulkin tai kielenkääntäjän apua tarjotaan, jos uhri on asianosainen tai todistaja oikeudenkäynnissä. Useat jäsenvaltiot (SK, BG, CZ, IE, DK, FI, HU, SI, ES, PL ja RO) tarjoavat kaikki tarvittavat kielipalvelut.

Komissiolle toimitettujen säännösten tekstit osoittavat täytäntöönpanon olevan puutteellista viidessä jäsenvaltiossa (LT, LU, SE, UK ja NL) koska vastaajille on myönnetty uhreja parempi suoja. On epäselvää, kuuluvatko uhrien tukipalveluihin Virossa käännöspalvelut vai autetaanko uhreja ymmärtämään vain prosessin kulkua kokonaisuutena.

Puola ja Kypros eivät ole toimittaneet tätä artiklaa koskevia täytäntöönpanosäännöksiä.

6 artikla: Uhrille annettava erityisapu

Tässä artiklassa asetetaan kaksi velvoitetta.

Jäsenvaltioiden on ensinnäkin varmistettava, että uhrin saatavissa on – tarvittaessa maksutta – muutakin neuvontaa kuin oikeudellista neuvontaa ja oikeusapua. Ainoastaan kymmenen jäsenvaltiota (BG, EE, BE, ES, IE, SE, FR, RO, UK ja DK) on noudattanut tätä velvoitetta. ”Muun neuvonnan” määritelmät vaihtelevat jäsenvaltioittain psykologisesta tuesta lääketieteellisiin hoitoihin tai neuvoihin.

Yleisesti ottaen jäsenvaltiot ovat panneet tämän artiklan säännökset puutteellisesti täytäntöön. Slovenia toimitti tiedot rikosprosessilakinsa 65 artiklasta, joka ei kuitenkaan vastaa puitepäättöksen 6 artiklan velvoitteita. Italia toimitti ainoastaan niiden säännösten tekstit, jotka koskevat erityisapua vakavien rikosten uhreiksi joutuneille alaikäisille ja ihmiskaupan uhreille. Yhdeksän jäsenvaltiota (LU, HU, CZ, FI, PL, SK, LT, CY ja NL) ei ole varmistanut, että uhrin saavat oikeudellisen neuvonnan ja oikeusavun lisäksi maksutta muuta neuvontaa.

Toiseksi jäsenvaltioiden on varmistettava, että uhrien saatavissa on oikeusapua silloin kun on mahdollista, että he ovat asianosaisia rikosoikeudenkäynnissä. Kaikki jäsenvaltiot Sloveniaa lukuun ottamatta ovat saattaneet kyseisen säännöksen asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöään. Jäsenvaltioiden käytänteissä on eroja sen osalta, kuka voi saada kyseistä apua. Alankomaat ilmoitti soveltavansa rajoitettua oikeusapua (puoli tuntia kestävä neuvonta), jonka saaminen ei riipu henkilön tuloista.

7 artikla: Uhrin kulut rikosoikeudenkäynnissä

Puitepäättöksen 7 artiklassa käsitellään kulujen korvausta uhreille, jotka ovat asianosaisia tai todistajia rikosoikeudenkäynnissä. Osa jäsenvaltioista (AT, DE, EE, DK, PL, IT, PT, FI, LT, ES ja SE) kohtelee eri tavoin asianosaisen ja todistajan asemassa olevia uhreja. Useimmat jäsenvaltiot Alankomaita, Belgiaa, Irlantia ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa lukuun ottamatta maksavat lakimiehistä aiheutuvat kulut, jos uhri on asianosainen rikosoikeudenkäynnissä. Elleivät uhrin ole oikeutettuja oikeusapuun, joidenkin jäsenvaltioiden (IT, HU, ES, CZ, RO ja SK) lainsäädännön mukaan uhrien lakimiesten kulut voidaan periä ainoastaan rikoksentehtäjältä. Tästä voi aiheutua ongelmia, jos rikoksentehtäjä osoittautuu maksukyvyttömäksi. Bulgariassa oikeudenkäyntikulut voidaan korvata. Liettuassa korvataan todistajien ja uhrien kulut. Puolassa uhrien oikeudenkäyntikulut maksaa rikoksentehtäjä tai joissakin (täsmentämättömissä) tapauksissa valtio. Suomessa uhrin oikeudenkäyntikulut voidaan periä rikoksentehtäjältä, jos niitä ei korvata julkisista varoista.

Kyproksen toimittamat tiedot ovat puutteellisia, ja Viro mainitsee vain korvaavansa ne kulut, jotka aiheutuvat kuultaessa uhreja todistajina.

8 artikla: Oikeus suojeluun

Puitepäättöksen 8 artiklassa säädetään oikeudesta suojeluun.

Puitepäättöksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava uhrien ja heidän perheidensä turvallisuus ja yksityisyyden suoja. Pääosa jäsenvaltioista (AT, BE, FI, DE, PT, NL, ES, SE, CY, CZ, RO, SK, SI, BG ja HU) on pannut kyseisen säännöksen täytäntöön. Liettua, Puola ja Ranska ovat toteuttaneet toimenpiteitä uhrien suojelemiseksi, mutta heidän perheensä eivät kuulu suojelun piiriin. Puitepäättöksen 8 artiklan 1 kohdan muiden säännösten osalta kyseiset jäsenvaltiot eivät ole toimittaneet täytäntöönpanotekstejä. Irlanti on sisällyttänyt 8 artiklan 1 kohdan velvoitteet uhrien oikeuksia koskevaan peruskirjaan, joka ei ole oikeudellisesti sitova. Uhrien yksityisyyden suojaamiseksi kaikki jäsenvaltiot Sloveniaa lukuun ottamatta mainitsivat mahdollisuudesta järjestää oikeudenkäynti suljetuin ovin. Ainoastaan Suomi mainitsi nimenomaisesti uhrin perheen yksityisyyden suojaamisen, mutta ei lähettänyt asiaa koskevien säännösten tekstejä.

Puitepäättöksen 8 artiklan 2 kohdassa viitataan yksityisyyteen oikeuskäsittelyn yhteydessä. Osa jäsenvaltioista (AT, BE, BG, FR, SK, HU, DE ja PT) toimitti tietoja henkilön suojelusta oikeuskäsittelyn yhteydessä.

Tanska toimitti epätäydelliset tiedot 8 artiklan 1 ja 2 kohdan täytäntöönpanosta viittaamalla ainoastaan todistajien suojeleohjelmaan.

Puitepäätöksen 8 artiklan 3 kohdan säännöksillä pyritään vähentämään uhrin ja rikosentekijän kontakteja erityisesti järjestämällä uhreille erilliset odotustilat tuomioistuimen tiloissa. Ainoastaan Saksa, Italia ja Espanja toimittivat 8 artiklan 3 kohdan edellyttämät täytäntöönpanosäännökset. Saksa on pannut nämä säännökset asianmukaisesti täytäntöön. Espanja on järjestänyt erilliset tilat ainoastaan todistajan asemassa oleville uhreille. Muutamat jäsenvaltiot (FI, IE, LU, CZ, UK ja SE) ilmoittivat noudattavansa kyseisen säännöksen mukaisia käytänteitä, vaikka niitä ei ole sisällytetty kansalliseen lainsäädäntöön. Puolan mukaan tuomioistuinten puheenjohtajat ovat tietoisia kyseisestä tarpeesta. Tanska totesi, että maan oikeusministeriö on lähettänyt asiaa koskevat ohjeet. Slovakia ilmoitti, että tuomari voi määrätä toimenpiteistä, joilla varmistetaan syytettyjen ja uhrien pitäminen erillään oikeudenkäynnin aikana. Tätä käytäntöä sovelletaan kuitenkin vain tietyissä tapauksissa, eikä erillisiä tiloja ole järjestetty.

Puitepäätöksen 8 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on suojeltava uhreja antamalla heidän todistaa oikeudessa siten, että heidän haavoittuva asemansa otetaan huomioon. Useimmat jäsenvaltiot ovat panneet tämän säännöksen osittain täytäntöön. Jotkin jäsenvaltiot (FR, SI, EE, LT ja EL) eivät toimittaneet asiaa koskevia täytäntöönpanotekstejä. Suomi on ilmoittanut alaikäisiin kohdistuvia suojoitoimenpiteitä koskevasta lakiehdotuksesta. Yhdistynyt kuningaskunta soveltaa toimenpiteitä rikostuomioistuimissa (Crown Court), mutta käräjäoikeuksissa (Magistrate's Court) käytetään ainoastaan audiovisuaalisia yhteyksiä. Tšekki tarjoaa rajoitetun suojelun alle 15-vuotiaille lapsille. Tanskassa sovelletaan yleistä suojelujärjestelmää, kun henkilön turvallisuus voi olla uhattuna. Tällöin ei julkisteta henkilötietoja. Näin ei kuitenkaan saavuteta 8 artiklan 4 kohdan tavoitteita esimerkiksi pienten lasten suojelun osalta. Viro on pannut 8 artiklan säännökset puutteellisesti täytäntöön, koska kansallisessa lainsäädännössä ei viitata perheiden eikä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojaan. Myös Luxemburgissa täytäntöönpano on puutteellista, koska lakiehdotus ei ole tullut voimaan.

9 artikla: Oikeus korvauksiin rikosoikeudenkäynnin yhteydessä

Puitepäätöksen 9 artiklan 1 kohdassa jäsenvaltiot velvoitetaan varmistamaan, että päätös rikosentekijän velvoittamisesta maksamaan korvauksia tehdään kohtuullisessa ajassa. Useimpien jäsenvaltioiden mielestä täytäntöönpano voitaisiin toteuttaa yhdistämällä rikosoikeudenkäyntiin yksityisoikeudellisen kanteen käsittely.

Common law -oikeusjärjestelmää soveltavissa maissa ei ole mahdollista nostaa yksityisoikeudellista kannetta. Irlannissa on korvausjärjestelmä tiettyihin ryhmiin kuuluvia uhreja varten. Kreikka, Tanska ja Yhdistynyt kuningaskunta eivät ole toimittaneet täytäntöönpanosäännöksiä. Jotkin jäsenvaltiot (CY, DE, FR, LT, BE, ES ja SE) myöntävät korvauksen vain tiettyihin ryhmiin kuuluville uhreille. Näillä toimenpiteillä ei voida saattaa 9 artiklan 1 kohdan säännöksiä asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Puitepäätöksen 9 artiklan 2 kohdassa jäsenvaltioita kehoitetaan edistämään sitä, että rikosentekijä maksaa uhreille korvauksia. Osa jäsenvaltioista (AT, FR, DE, FI, IE, IT, ES ja NL) on pannut tämän säännökseen täytäntöön asianmukaisesti. Vapauttaminen takuita vastaan ja ehdonalainen vapaus riippuvat siitä, kuinka rikosentekijä käyttäytyy uhria kohtaan. Romaniassa syyttäjä tai tuomari voi määrätä varotoimenpiteitä, kuten rikosentekijän omaisuuden takavarikon, jotta korvaukset voidaan maksaa. Korvauksen maksamisesta silloin

kun rikoksentekijä on maksukyvytön ei kuitenkaan ole annettu säännöksiä. Joissakin jäsenvaltioissa (LT, FI, HU, SI ja CZ) rikoksen aiheuttamien vahinkojen korvaaminen voi olla tuomiota lieventävä tekijä. Kreikka, Tanska, Viro ja Yhdistynyt kuningaskunta eivät ole toimittaneet täytäntöönpanosäännöksiä.

Puitepäättöksen 9 artiklan 3 kohdassa jäsenvaltiot velvoitetaan varmistamaan, että uhrille kuuluvat esineet palautetaan hänelle viipymättä. Useimmat jäsenvaltiot ovat panneet tämän velvoitteen täytäntöön. Jotkin jäsenvaltiot (DK, FR, DE, EL ja ES) eivät ole toimittaneet asiaa koskevia täytäntöönpanosäännöksiä. Irlanti ja Yhdistynyt kuningaskunta toteavat, että velvoitteen täytäntöönpanosta on huolehdittu, mutta ne eivät ole toimittaneet kansallisten säännösten tekijä.

10 artikla: Sovittelu rikosoikeudenkäynnin yhteydessä

Puitepäättöksen 10 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on edistettävä rikosasioiden sovittelua soveltuvissa tapauksissa. Useimmissa jäsenvaltioissa on käytössä sovittelujärjestelmä. Luxemburgissa ainoastaan syyttäjä pystyy aloittamaan rikosoikeudenkäyntiin liittyvän sovittelun. Asianosaisilla ei ole oikeutta pyytää sovittelua. Sloveniassa syyttäjä päättää asian siirtämisestä sovitteluun, mutta se edellyttää sekä uhrin että rikoksentekijän suostumusta. Syyttäjä luopuu syytteen ajamisesta saatuaan ilmoituksen, että sopimuksen ehtoja on noudatettu. Puolassa ja Suomessa sovittelu voi lieventää rangaistusseuraamusta. Liettuassa rikosoikeudenkäynti keskeytetään, jos asianosaiset suostuvat sovitteluun. Bulgariassa sovittelusta tehtävä sopimus sitoo asianosaisia. Ruotsissa sovittelu on mahdollinen, jos rikoksentekijä on alle 21-vuotias.

Kyproksessa ja Tanskassa sovittelu ei ole sääntelyn piirissä. Tanskassa harkitaan pysyvää sovittelujärjestelmää. Asiaa koskeva pilottihanke käynnistettiin vuonna 1994, ja sitä jatkettiin vuosina 2003 ja 2007.

11 artikla: Toisessa jäsenvaltiossa asuvat uhrin

Puitepäättöksen 11 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on pyrittävä järjestämään muussa valtiossa asuville uhreille mahdollisuus antaa lausunto välittömästi rikoksen tapahduttua tai käyttämään videoneuvotteluja, kuten keskinäisestä oikeusavusta vuonna 2000 tehdyn yleissopimuksen 10 ja 11 artiklassa edellytetään. Yleissopimus ei ole voimassa Irlannissa, Italiassa, Kreikassa eikä Luxemburgissa. Jotkin jäsenvaltiot (AT, BE, DK, DE, EL, LU, NL ja SI) eivät ole toimittaneet täytäntöönpanosäännöksiä. Niiden lainsäädännössä ilmeisesti sallitaan lausunnon antaminen välittömästi rikoksen tapahduttua. Espanja ei ole saattanut tätä artiklaa osaksi kansallista lainsäädäntöään. Alankomaat, Luxemburg, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta toimittivat kuvauksen järjestelmistään ilman viittauksia lainsäädäntöön.

Puitepäättöksen 11 artiklan 2 kohdassa säädetään toisessa valtiossa asuvan uhrin oikeudesta esittää vaatimuksensa asuinvaltiossaan. Osa jäsenvaltioista (FR, IT, CY, PT, ES ja SE) ei ole saattanut tätä säännöstä osaksi kansallista lainsäädäntöään. Useat jäsenvaltiot (AT, BE, DK, DE, LU, NL, LT, RO, EE, SI ja SE) eivät ole toimittaneet täytäntöönpanosäännöksiään. Osa jäsenvaltioista (BE, IE, DK, HU, NL ja SK) ottaa vaatimukset vastaan ja lähettää ne tarvittaessa maahan, jossa rikos tehtiin. Ainoastaan Luxemburg ja Suomi ovat panneet tämän säännöksen täytäntöön.

12 artikla: Jäsenvaltioiden välinen yhteistyö

Puitepäättöksen 12 artiklassa säädetään jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä. Bulgaria, Portugali ja Unkari viittaavat kansallisiin täytäntöönpanosäännöksiinsä. Tšekki ja Yhdistynyt kuningaskunta mainitsevat uhreja tukevien järjestöjensä toiminnan rikoksen uhrien auttamiseksi perustetussa eurooppalaisessa foorumissa, jonka nykyinen nimi Victim Support Europe. Ruotsi mainitsee asemansa kansainvälisten konferenssien järjestäjänä. Italia toteaa saattaneensa 12 artiklan säännökset osaksi kansallista lainsäädäntöään panemalla täytäntöön vuonna 2004 annetun direktiivin rikoksen uhreille maksettavista korvauksista. Espanja sanoo panneensa täytäntöön keskinäisestä oikeusavusta tehdyn sopimuksen. Osa jäsenvaltioista (FR, CY, SI, SK, DK ja EE) ei mainitse tätä säännöstä. Kyproksen, Liettuan ja Suomen mielestä tämän säännöksen täytäntöönpano ei edellytä lainsäädännön antamista.

13 artikla: Erikoisyksiköt ja uhrien tukijärjestöt

Puitepäättöksen 13 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioiden on edistettävä uhrien tukijärjestöjen toimintaa uhrien vastaanotossa, rikosoikeudenkäynnin aikana ja muiden tukitoimien yhteydessä. Useimmilla jäsenvaltioilla on oman ilmoituksensa mukaan valtion rahoittamat uhrien tukipalvelut, joilla tarjotaan tietoja sekä muuta ohjausta ja tukea. Vain muutamat jäsenvaltiot (AT, BE, BG, FR, PT, EE ja SE) ovat toimittaneet säännöstensä tekstit näiden järjestöjen toiminnasta ja erityisesti rikosoikeudenkäynnin jälkeen tarjottavasta tuesta. Kypros, Slovakia ja Slovenia eivät ole toimittaneet tietoja tämän artiklan täytäntöönpanosta. Italia tarjoaa apua ainoastaan tiettyihin ryhmiin kuuluville uhreille (esimerkiksi hyväksikäytetyt alaikäiset ja kiristyksen uhrin). Romania tarjoaa maksutonta psykologista tukea tiettyntyyppisten rikosten uhreille. Espanja ja Ranska viittaavat voimassa olevaan kansalliseen lainsäädäntöön mainitsematta nimenomaisia lainkohtia. Näin ollen ei voida todeta, onko puitepäättöksen säännökset saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä. Liettualla on ilmoituksensa mukaan ”kansallisia uhrien tukiohjelmia”, mutta tarkempia tietoja ei ole toimitettu. Puola, Tšekki ja Yhdistynyt kuningaskunta (Skotlanti) ilmoittivat valtion tukevan uhrien tukijärjestöjä ja kuvailivat järjestöjen toimintaa. Asiaa koskevista kansallisista säännöksistä ei kuitenkaan toimitettu tietoja.

14 artikla: Oikeudenkäyntiin osallistuvien tai uhreihin muuten yhteydessä olevien henkilöiden ammatillinen koulutus

Puitepäättöksen 14 artiklassa edellytetään, että uhreihin yhteydessä olevat henkilöt (erityisesti poliisit ja oikeuslaitoksen piirissä toimivat henkilöt) koulutetaan asianmukaisesti. Ainoastaan Portugali, Romania ja Ruotsi ovat saattaneet artiklan molemmat kohdat osaksi kansallista lainsäädäntöään. On epäselvää, kattaako Bulgarian mainitsema ”rikoksen uhreja avustava henkilöstö” poliisit ja oikeuslaitoksen piirissä toimivat henkilöt. Useimmat muut jäsenvaltiot Italiaa ja Tanskaa lukuun ottamatta ainoastaan viittaavat elimiin, joiden tehtäväksi on annettu tarvittavan henkilöstön ammattikoulutus. Kaikissa tapauksissa ei ole selvää, rahoittavatko jäsenvaltiot myös näiden elinten toimintaa, kuten 14 artiklassa edellytetään. Itävallan toimittamalla täytäntöönpanosäännöksillä ei voida saattaa 14 artiklan säännöksiä osaksi kansallista lainsäädäntöä, koska niistä puuttuu henkilöstön koulutus.

15 artikla: Uhrin tilanteeseen oikeudenkäynnissä liittyvät käytännön olosuhteet

Puitepäättöksen 15 artiklan 1 kohdassa säädetään uhrin lisäkärsimysten estämisestä. Ainoastaan Espanja, Italia ja Itävalta ovat panneet tämän artiklan säännökset täytäntöön. Muut jäsenvaltiot Italiaa ja Tanskaa lukuun ottamatta toteavat, että tarvittavat toimenpiteet on toteutettu, vaikka jäsenvaltioiden kuvaukset toimenpiteistä ovat epäselviä ja puutteellisia.

Belgiassa poliiseilla on oikeus saada varoja tilojen järjestämiseksi uhreille, mutta ainoastaan jos heihin on kohdistettu seksuaalista tai muuta fyysistä väkivaltaa.

Puitepäättöksen 15 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on estettävä uhrien lisäkärsimykset mukauttamalla olosuhteita. Pääosa jäsenvaltioista ei ole viitannut lainkaan 15 artiklan 2 kohtaan. Ruotsi on ilmoittanut, että useimmilla poliisilaitoksilla on nykyään käytössään erilliset tilat lapsia varten. Muihin ryhmiin kuuluvien uhrien osalta valmistelut ovat käynnissä, ja tulevaisuudessa olosuhteet ovat asiamukaiset.

16 artikla: Alueellinen soveltaminen

Yhdistynyt kuningaskunta ei ole toimittanut tietoja tämän säännöksen täytäntöönpanosta Gibraltarissa.

3. PÄÄTELMÄT

Puitepäättöksen säännöksiä ei ole saatettu asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä. Komissiolle toimitetuissa kansallisten säännösten teksteissä on lukuisia puutteita. Lisäksi kansallinen lainsäädäntö vastaa suurelta osin ennen puitepäättöksen voimaantuloa sovellettuja käytänteitä. Tämän alan lainsäädännön yhdenmukaistaminen ei ole onnistunut, koska kansallisissa säännöksissä on suuria eroja. Useat puitepäättöksen säännökset on pantu täytäntöön suuntaviivoilla, peruskirjoilla ja suosituksilla, jotka eivät ole oikeudellisesti sitovia. Komissio ei pysty arvioimaan, noudatetaanko niitä käytännössä.

Komissio kehottaa jäsenvaltioita tarkastelemaan tätä kertomusta ja toimittamaan komissiolle ja neuvoston pääsihteeristölle kaikki asiaankuuluvat lisätiedot puitepäättöksen 18 artiklan mukaisten velvoitteidensa täyttämiseksi. Lisäksi komissio kehottaa niitä jäsenvaltioita, jotka ovat ilmoittaneet valmistelevansa asiaa koskevaa lainsäädäntöä, antamaan kyseisen lainsäädännön ja ilmoittamaan kansallisista toimenpiteistään mahdollisimman pian.